

Kristina Eriksson-Backa

Vuoden tieteentekijä 2013 on johtava tietoasiantuntija Maria Forsman

Tieteentekijöiden liitto valitsi lokakuun lopulla Vuoden tieteentekijäksi johtavan tietoasiantuntijan, valtiotieteen tohtori Maria Forsmanin Helsingin yliopiston kirjastosta. Onneksi olkoon Maria! Maria on myös Informaatiotutkimuksen yhdistyksen jäsen ja sen edeltäjän, Kirjastotieteen ja informatiikan yhdistyksen perustajajäseniä.

-Voisitko lyhyesti kertoa, mitä johtavan tietoasiantuntijan toimenkuvaan kuuluu?

Toimenkuvaani Helsingin yliopiston kirjaston yhtenä johtavana tietoasiantuntijana kuuluu tutkijapalveluiden kehittäminen ja siinä erityisesti bibliometrisiin palveluihin liittyvät tehtävät. Näitä ovat mm. palveluiden suunnitteleminen, tutkimuksen arviointiin liittyvät tehtävät, yhteistyö tutkimushallinnon ja tiedekuntien kanssa, kouluttaminen ja erityisesti kirjaston henkilökunnan osaamisen kehittäminen. Lisäksi olen mukana mm. kirjastomme tutkimusdatatiimissä humanistis-yhteiskuntatieteellisillä aloilla.

-Miten oma kokemuksesi tiedon hankkimisesta tutkimustarkoitukseen auttaa sinua nykyisissä tutkimuspalvelutehtävissäsi?

Tutkijankokemuksesta on valtavasti hyötyä, kun suunnittelee palveluja ja ajattelee niitä tutkimustyön tekemisen kannalta. Myös se, että olen tehnyt väitöskirjan ja väitellyt, antaa sellaista ymmärrystä tutkijan työhön, jota on vaikea sanoin selittää. Tunnen usein keskustellessani tutkijoiden kanssa, että olemme samalla viivalla ja aaltopituudella.

Toisaalta, myös se, että olen ollut käytännön kirjastotyössä pitkään, auttoi aikoinaan väitöskirjani teossa. Aloittaessani työtä sen parissa, tiesin pian, mitä tietokantoja minun tulisi käyttää ja kuinka saisin niistä parhaiten hyödyn. Minulla oli tutkimusrahoitusta aluksi vain pari vuodeksi, ja halusin heti päästä liikkeelle. Luulen että säästin siinä paljon aikaa, kun tiesin, mistä ja miten aloitan.

-Kirjastoalalta löytyy yhä enemmän tohtorin tutkintoa suorittaneita. Miten tutkintoa voi mielestäsi hyödyntää kirjasto- ja tietopalveluammattissa? Kannattaako väitteleminen jos kuitenkin päätyy tälle alalle töihin?

Ilman muuta väitteleminen kannattaa. Kirjasto- ja tietopalvelualalla on yhä enemmän sellaisia tehtäviä, joissa tutkijankoulutuksesta on hyötyä. Bibliometristen palvelujen lisäksi mm. tutkimusdataan liittyvät tehtävät ovat sellaisia. Mielestäni tutkimusdataan liittyviä kysymyksiä voi olla aika hankala ymmärtää, ellei tunne tieteenalaa ja tutkimuksen tekemisen tapoja. Ja jos itse on koonnut dataa – kvalitatiivista tai kvantitatiivista – tietää siihen prosessiin liittyviä ongelmia.

Toimin vuosina 2005-2009 Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan kirjastonjohtajana, ja kyllä tiedekirjastossa johtajan työssäkin on hyötyä siitä, että on tehnyt väitöskirjan.

Itse koin, että varmempi leipä väittelemisen jälkeen löytyy käytännön kirjasto- ja tietopalvelualalta, koska minulle ei ollut näkyvissä vakansseja yliopistojen informaatiotutkimuksen oppiaineissa. Elämä opettaa realistiksi.

-Olet työskennellyt kirjasto- ja tietopalvelualalla nelisenkymmentä vuotta, miten alunperin päädyit tälle alalle? Valmistuit kuitenkin maisteriksi pääaineena sosiologia?

Olen kutsumusalalla. Luin eräänä perjantai-iltana sosiologian tenttiin Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan kirjastossa. Kirjastossa työskentelevä virkailija tuli luokseni ja sanoi, että oli kuullut minun joskus

todenneen, että kirjastossa olisi kiva olla töissä. Hän kysyi, haluaisinko aloittaa maanantaina järjestelyapulaisen tehtävissä, koska nykyinen järjestelyapulainen oli juuri kuullut saaneensa toisen työn. Minun ei tarvinnut kauan miettiä, ja niin aloitin kirjastourani tilapäisenä ylimääräisenä järjestelyapulaisena helmikuussa 1972.

-Sinulla on maisterintutkinto Helsingin yliopistosta, lisensiaatintutkinto Tampereen yliopistosta, jävättelit tohtoriksi Åbo Akademiasta. Onko eri yliopistojen ja ehkä erilaisten tutkimuskulttuurien tuntemuksella ollut sinulle hyötyä esimerkiksi työssäsi?

Siitä on ollut paljon hyötyä. On ollut mielenkiintoista opiskella erilaisissa yliopistoissa, joissa toimintakulttuuri on aika erilainen. Myös suhtautumisessa jatko-opiskelijoihin ja tutkimuksen tekemiseen havaitsin eroja. Jossain osataan kannustaa ja tukea enemmän kuin toisessa, ja useimmat meistä kokevat, että hyvä työskentelyilmapiiri edistää myös tuloksen tekemistä. Sellaisen näkeminen ja oivaltaminen on hyvin avartavaa.

-Olet kauan ollut kiinnostunut bibliometriikasta, mikä tekee siitä kiinnostavan, ja miten sitä voi hyödyntää esimerkiksi nykyisessä työssäsi?

Bibliometriikka on äärimmäisen kiehtovaa. Kun teen bibliometrista analyysiä esim. Bibexcelillä, jota käytin väitöskirjassani, saatan uppoutua niin, että unohdan ajan ja paikan. Kiehtovaa on se, kun saa luotua kuvan: pylväitä, piirakoita ja etenkin se, jos saa verkoston hahmoteltua ja osaa vielä selittää, mitä ne kuvat kertovat.

Nykyisessä työssäni bibliometrisella osaamisella on aivan keskeinen sija, kun teen analyysejä, koulutan kollegoja ja kirjaston käyttäjiä, suunnittelen palveluja ja seuraan kansainvälistä kehitystä.

-Ehtiikö johtava tietoasiantuntija lainkaan tehdä myös omaa tutkimusta?

Jossain määrin ehtii. Tosin ne ovat lähinnä selviytyksiä. Tieteelliseen tutkimukseen paneutuminen vaatisi toisella tavalla aikaa ja pitkäjänteisyyttä.

-Olit mukana jo Informaatiotutkimuksen yhdistyksen edeltäjän Kirjastotieteen ja informaatiikan yhdistyksen alkutaipaleella. Voisitko kertoa tästä enemmän? Miten kaikki alkoi, millä tavalla olit itse osallinen jne.?

Olin yhdistyksen perustavan kokouksen sihteeri ja sitten myös yhdistyksen sihteeri, hallituksen jäsen ja jossain vaiheessa puheenjohtaja. Yhdistyksen perustamisesta voisi kertoa pitkästikin. Ajatus yhdistyksen perustamisesta

sai alkunsa kirjastotieteen ja informaatiikan opiskelijoiden ja nuorten tutkijoiden piirissä 1970-luvun lopulla. Koettiin, että tieteenala oli sen verran jo vakiintunut Suomessa, että se tarvitsi oman tieteellisen seuran, joka kokoaisi tutkijoita ja tutkimuksesta kiinnostuneita käytännön työssä olevia. Tarvitsimme tieteellistä keskustelua ja oman lehden, seminaareja ja suomenkielistä kirjallisuutta.

Saimme tuntea myös vastustusta, ja meitä pidettiin todella radikaaleina. Syksyllä 1979 järjestimme keskustelutilaisuuksia ja kirjoitimme kirjastoalan lehtiin. Harkitsimme myös liittymistä Suomen tieteelliseen kirjastoseuraan, jossa voisi olla tiedetyöryhmä, mutta se ei onnistunut.

Aikana ennen Internetiä ja Facebookia oli erilaista koota joukkoja kuin nyt. Meitä aktiivisimpia oli alkujaan alle kymmenen, ja yhdessä pohdimme, keille voisimme lähettää kutsukirjeen keskustelutilaisuuksiin. Opiskelijat saivat tiedon opiskelijajärjestö UDK:n tilaisuuksissa ja ”Asiasana”-lehdessä, mutta käytännön kirjastotyössä olevia oli vaikeampi tavoittaa. Silloin ei puhuttu verkostoista, mutta nyt sanoisimme, että verkostojemme kautta tavoitimme asiasta kiinnostuneita. Lähetimme kolmisenkymmentä kirjettä, kopioimme niitä jossain, ostimme kirjjekuoria ja postimerkkejä. Taisimme soitella aika monta kaukopuheluakin. Olimme siis tosissamme. Kun prof. Marjatta Okko vaistosi, että nyt aika olisi kypsä tieteellisen seuran perustamiselle, mukaan tuli hänen vanavedessään myös sellaisia, jotka olivat ehkä aluksi pitäneet meitä pelottavina nuorina radikaaleina.

Kirjastotieteen ja informaatiikan yhdistyksen perustava kokous pidettiin Tampereen yliopistolla joulukuussa 1979. Läsä oli muistaakseni parikymmentä henkilöä. Kokouksessa valittiin puheenjohtajaksi Marjatta Okko, mikä antoi toiminnallemme arvovaltaa ja vakuuttavuutta. Seuraavana keväänä järjestimme Suomen Akatemian tuella ensimmäisen tutkija-seminaarimme aiheesta ”Kirjastotiede ja informaatiikka tieteenä ja tutkimusalana”, ja siitä lähtien tutkijaseminaareja on pidetty keväisin. Ensimmäisen seminaarin esitelmistä koottiin raportti, ja myöhemmin seminaarien esitelmiä julkaistiin yhdistyksen lehdessä.

Alan tieteellinen foorumi, ”Kirjastotiede ja Informaatiikka”-lehti, alkoi ilmestyä vuonna 1981, ja sen nimeksi tuli tieteenalan kehityksen myötä vuonna 1995 ”Informaatiotutkimus”. Yhtenä lehden toiminta-ajatuksena oli julkaista

suomen (tai ruotsin) kielellä tieteellisiä artikkeleja, virittää tieteellistä keskustelua ja samalla luoda alan terminologiaa.

-Lopuksi, onko Vuoden tietentekijällä hyviä neuvoja antaa tutkimus- ja/tai kirjastoalasta kiinnostuneille?

En tiedä, miten hyviä neuvoja osaan antaa. Omalla kohdallani se, että olen ollut aina kiinnostunut monista asioista, on rikastuttanut elämääni; joku voisi sanoa, että en ole tiennyt mitä haluan, enkä ole toiminut määrätietoisesti. Käytännön kirjastotyöhön olen uteliaana hakenut teoreettista näkemystä opiskelemalla kirjastotiedettä ja informatiikkaa - myöhemmin informaatiotutkimusta. Tutkimusta tekemällä olen päässyt joissain asioissa syvemmälle ja kokenut hienoja oivalluksia ja elämyksiä. Minussa on myös valistajan ja tiedonvälittäjän vikaa, mikä ehkä on syynä siihen, että mielelläni opetan muille sellaisia asioita, joita itse olen oppinut ja joita pidän tärkeänä. Kuten nyt viime vuosina bibliometriikkaa.

En ole koskaan tietoisesti luonut uraa, vaan liikkunut tutkimuksen, opetuksen ja tietoasiantuntijan työn maastossa. Olen tarttunut tilaisuuksiin, kun niitä on tullut. Olen myös ollut realistinen, ja jättänyt joitakin mahdollisuuksia työelämässä ehkä käyttämättä, jos toisessa vaakakupissa on ollut tasapainoinen arkielämä.

Kirjastomaailma ja informaatiotutkimus ovat oman työurani aikana muuttuneet melkoisesti, ja näyttää siltä, että muutos vain jatkuu. Alasta kiinnostuneille voisin ehkä sanoa sen, että kirjasto- ja tietopalveluala ja informaatiotutkimus voivat viedä mennessään. Mutta ei kannata liian aikaisin erikoistua, vaan olla avoin, opiskella monipuolisesti ja olla utelias maailmalle.

-Kiitoksia ja hyvää joulunalusaikaa!

Kiitos, samoin hyvää joulunalusaikaa myös sinulle!